
Általános kérdések

97/001

SOKOLOV, A.V.: Filozofiâ bibliotekovedenie: priglašenie k razmyšleniû = Naučn.Teh.Bibl. 1996. 6.no. 3-15.p. Bibliogr. 7 tétel.

Filozófia és könyvtártudomány: felhívás vitára

Könyvtártudomány

Sokolov professzor, a könyvtárügy neves teoretikusa a szocialista könyvtártudomány leáldozásával dezorientáltnak látja a könyvtárosi szakmát. Elemző tanulmányában arra keresi a választ, hogy a korábban túlideologizált könyvtárügy honnan meríthetné új filozófiai-könyvtárvezetési alapelveit. A keletkezett szellemi vákuum felszámolása azért is sürgető, mert jobb híján esetleg a régi ideológiák visszaszivárgásával lehet számolni.

A könyvtárügy ideológiai vonatkozásait vizsgálva annak három fő része különíthető el egymástól:

(A) A könyvtárügy lényegét, elvét, pártosságát, ideológiai-nevelő küldetését stb. meghatározó ideológiai rész, ami a szocialista könyvtártudomány filozófiája;

(B) Az ideológiamentes, gyakorlati, technológiai könyvtári folyamatokkal, azok automatizálásával, kölcsönhatásaival foglalkozó rész, amit minden könyvtárosnak ismernie kell;

(C) A megideologizált könyvtári-bibliográfiai ismeretek (szerzeményezés, osztályozás, olva-

sószolgálat stb.), vagyis a könyvtár mint szocio-kulturális intézmény lényegéből fakadó funkciók ideologizálása.

Egymáshoz viszonyított kapcsolatrendszerüket tekintve az A-C „cél-feladat”, a C-B „feladat-eszköz” jellegű kapcsolat, ahol a C-nek A-tól való függősége nagyon erős, példaként említhető a BBK osztályozórendszer esete. A helyzet-elemzést összegezve a szerző megállapítja, hogy a könyvtártudománynak nincs filozófiája, csak a technológiai nevezett B rész és az ideológiailag deformált C rész áll rendelkezésre.

Az információs technológiákkal együtt átvethető-e vajon a nyugati könyvtártudományi filozófiák? – teszi fel a kérdést a szerző. A főbb irányzatok: formális–deduktív (Ranganathan), kulturális–művelődési, liberális–demokratikus, etikai, kommunikációs és megismerési (episztemológiai). Ezek ismertetése után megállapítja, hogy a mechanikus átvételnek több akadálya van: különféle irányzatok nem vonhatók be egy összefüggő filozófiai rendszerbe, valamint a kulturális sajátosságok miatt az orosz közösségi és a nyugati liberális felfogásmód aligha feleltethetők meg egymásnak.

Az orosz történelemben visszanyúlva a szerző feleleveníti a könyvészet és kulturologia századeleji nagyjait, akiktől analógiákat keresnek olyan kortárs kulturologusok, mint A. M. Lovjagin, aki a bibliológiát a kulturologia részének tekinti.

A szocialista könyvtártudomány képviselői elméleti munkáikban gyakran hivatkoztak a társadalomtudományok kölcsönhatásának gyakorlati hasznosságára, ami a valóságban sokkal szerényebben érvényesült.

A kulturologiai illetve könyvtárelmélettel foglalkozók együttműködése az elmúlt évtizedekben eseti és kezdeményező jellegű maradt. Eredményeiről csak a statisztikai adat- és empirikus kutatáscsere területén beszélhetünk, már csak azért is, mert a közös ideológiai alapot a hatalmon lévő párt ideológiai szervei dolgozták ki.

A jelenlegi kulturologia szerkezetileg átalakult, és szakított a marxista-leninista kultúrelméletekkel. A szerző összefoglalót nyújt a külföldi és az orosz kulturologusok képviselte irányzatokról. Konklúziójában keserűen jegyzi meg, hogy a könyvtári nihilista M. Macloen kivételével

senki sem foglalkozik a könyvtárakkal a kultúra kommunikációs funkcióinak vizsgálatában. A rokonterületi kalandozásokból úgy tűnik, az írásos kultúra és könyvkultúra fellegvárainak tekinthető könyvtáraknak nincs döntő szerepük a társadalmi emlékezet átörökítésében. A globális kérdésekkel, pesszimista irracionálizmussal küszködő kultúra filozófiájától idegen a könyvtár racionális művelődési feladata. Az országos könyvtári rendszer, irracionális és tudathányos problémái ellenére keresi azt a „világharmóniát”, amit a modern kulturologia nem ismer el. A művelődési eszmét hirdették a könyvtártudomány megalapítói (Dewey és Otlet) és későbbi követői is. A könyvtártudományi gondolatok humanista törekvéseire – néha gyerekes optimizmussal karöltve – nem volt jellemző a kritikai filozofálgatás.

Az említett ellentmondások egyben gátjai is a tudományközi együttműködésnek. Sokolov ugyanakkor rámutat az irracionálizmus könyvtári megnyilvánulásaira:

(1) a könyvtár hagyományos – főleg gyűjtő szerepének – végletességeiben fellelhető ellentmondás, a nem unikális, többmillió állományú könyvtárak további finanszírozása, fejlesztésük és fenntartásuk hatalmas költségei miatt katasztrofális helyzeteket teremthet.

(2) A könyvtári állományok cseréje (kulturális örökségek) és azok tartalmi befogadásának emberi–fiziológiai határai között feszülő ellentmondás.

A szerző végezetül hangsúlyozza, hogy mindenekelett az orosz könyvtárügy talaján kell kidolgozni az új filozófiát, ennek hiányában ugyanis további ideológiai deformációk keletkezhetnek. Jó lenne elkerülni a csak gyakorlati receptekkel, üdvöztető javaslatokkal és visszaemlékezésekkel tarkított hiánypótlásokat. A könyvtár lényegét a filozófiai hajlamú könyvtári szakembereknek kell kifejezésre juttatni, más tudományterület filozófusaitól valószínűleg nem várható közreműködés. A jelen rohanó tempója ugyan nem kedvez a filozófiai fejtegetéseknek, mélyek a társadalmi-gazdasági problémák, mégsem lehet megelégedni a bölcsességet nélkülöző, az infantilitást, a kritikátlanságot és a dolgok leegyszerűsítését terjesztő könyvtárosi tudattal.

(Bíró Júlia)

Terminológia

97/002

KURONEN, Timo: Tietoyhteikunnan määrittelymisestä – nyt on kirjastoihmisten vuoro = Signum. 29.vol. 1996. 5.no. 103-106.p.

A könyvtárosokon a sor az „információs társadalom” fogalmának meghatározásában
Információs társadalom

Az információs társadalom fogalmát egyetlen társadalmi szervezet vagy intézmény nem határozhatja meg önmagában. Az Európa Tanács megbízásából a Martin Bangemann EU-biztos vezette munkacsoport által 1994-ben készített jelentés csak egy szűk ipari kör nézeteit képviseli. Az EU ennek alapján elindított INFO 2000 programja világosan mutatja, hogy az Unió értelmezésében az információs társadalom a folyamatos gazdasági növekedésen, valamint a kereskedelmi információk termelésén és terjesztésén alapuló társadalom. A Bangemann-jelentés semmit nem ígér az állampolgárok informálódási és művelődési lehetőségeinek bővüléséről: a technikai feltételeken kívül csak az európai szórakoztató ipar érdekeinek biztosításáról beszél.

Ma már világos, hogy a piac ellen az állam sem tud védelmet nyújtani polgárainak, így ellenőrként az állampolgári társadalom kialakítására van szükség, amelynek egyrészt feltétele, másrészt eredménye egy olyan információs társadalom, amelyet a következőképpen határozhatunk meg: benne az információ szabadon hozzáférhető, könnyen elérhető, ingyenes és szabadon felhasználható. A lényegi kérdés tehát az, milyen információtartalmakat közvetítünk az információs hálózatokon. Ennek tervezésében az állampolgári társadalom megvalósítását, a művelődés, a kultúra elősegítését kell szem előtt tartanunk. Az információtartalmaknak olyanoknak kell lenniük, hogy segítsék az állampolgárok egymás közti tevékenységét, érdekvédelmet jelentsenek a piaccal és az állammal szemben, s jelentőségük legyen az emberek mindennapi problémái szempontjából. Kritikusoknak, meg-

bízhatóknak és könnyen használhatóknak kell lenniük. Az információhálózatokat mind a regionális, mind a szakterületi elv alkalmazásával kell kifejlesztetni. Rendkívül időszerű volna, hogy e kérdésekről meginduljon a könyvtárosok eszmecsereje.

(Sz. Nagy Lajos)

Történet

Lásd 36

Kutatás és fejlesztés

97/003

GANDHI, T.M.K.: The need for catalogue use studies in Indian libraries = Ann.Lib.Sci.Doc. 43.vol. 1996. 2.no. 76-80.p. Bibliogr. 27 tétel.

Katalógushasználati kutatások szükségessége az indiai könyvtárakban

Katalógushasználat; Könyvtártudományi kutatás

A cikk a katalógushasználati szokások kutatásának fontosságát hangsúlyozza, különös tekintettel a hálózatosítási célú adatbázisfejlesztésre. A téma szakirodalmának vizsgálata azt mutatta, hogy a legtöbb ilyen kutatás a nyugati országokban folyik, és három kategóriába csoportosítható: 1) használói vizsgálatok, 2) az információkeresés kudarcainak vizsgálata, 3) módszertani szempontú kísérletek. A szerző hangsúlyozza a katalógushasználati szokások indiai kutatásának szükségességét és fontosságát, különös tekintettel a hálózatfejlesztési törekvésekre.

(Autoref.)

97/004

REYES, M.B. – ALEIXANDRE BENAVENT, R. – VALDERRAMA ZURIÁN, J.C.: Análisis de la producción y el consumo de información en los artículos españoles sobre bibliometria = Rev. Esp.Doc.Cient. 19.vol. 1996. 3.sz. 314-325.p. Bibliogr. 10 tétel.

Res. angol nyelven

A spanyol bibliometria természetének és információhasználatának elemzése*Bibliometria*

A spanyol bibliometria tíz éves (1982-1992) szakirodalmi termését elemezték. Az összesen 101 cikk 1848 hivatkozása túlnyomórészt folyóiratcikkekre vonatkozik, s többségük spanyol nyelvű. A leggyakrabban idézett folyóirat mindazonáltal a *Scientometrics*, amelyet a *Revista Espanola de Documentación Científica*, a *Journal of the American Society of Information Science*, a *Journal of Documentation*, az *American Documentation* és a *Journal of Information Science* követ, majd az általános folyóiratok, a *Nature* és a *Science* következnek. A legtöbb bibliometriai vizsgálatot a pszichológia és az orvostudomány területén végezték.

(Autoref. alapján)

97/005

LAMUS, José Francisco: Evaluación del comando RANK como herramienta para el análisis bibliométrico = Rev.Esp.Doc.Cient. 19.vol. 1996. 2.sz. 163-187.p. Bibliogr. 10 tétel.

Res. angol nyelven

A RANK parancs mint a bibliometriai elemzés egy eszköze

Adatbázis -szabadalmi; Bibliometria; Online információkeresés

A *World Patent Index* szabadalmi adatbázisában a horizontális fúrással kapcsolatos dokumentumokat elemezték és rangsorolták annak érdekében, hogy kipróbálják a Dialog rendszerben használható „rank” parancsot mint bibliometriai műszert. Az 1980 és 1994 közötti dokumentumokról e parancs a keresési eredményekről statisztikai trendeket tud mutatni. Kiválasztották a szükséges információk szerinti különféle mezőket: országok, cégek, a legtöbb eredményt felmutató kutatók, a legfontosabb technológiai területek és a legtöbbet hivatkozott szabadalmak szerint. A kiválasztott mezők elemzése azt mutatta, hogy lehetőség van a részeredmények kombinálására és betűrendbe, illetve csökkenő sorrendbe rendezésére. Ugyanakkor határt szab a lehetőségeknek, hogy a parancs csak az adatbázis egyes mezőiben használható, és nincs mód két mezőben való párhuzamos használatára.

(Autoref. alapján)

**KÖNYVTÁR-
ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY**

Nemzetközi könyvtárügy

97/006

SKRESLET, Paula Youngman: A newer World Information Order: reaching for greater justice in